

Licht onder de zwaren

Licht onder de zwaren

Belevissen van een buitenstaander in de biblebelt

Brevier

© 2013 Brevier uitgeverij
Madrigaal 11 – Kampen

Omslagontwerp: Brainstorm
Opmaak binnenwerk: Stampwerk

ISBN: 978-94-91583-10-0
NUR: 761

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Geest van hierboven, leer ons geloven,
hopen, liefhebben door uw kracht!

(Liedboek voor de Kerken, Gezang 477)

Woord vooraf

“Word je er nooit boos van?” vragen mensen me als ik vertel dat ik cultureel antropologisch onderzoek doe onder bevindelijk gereformeerden. Of ze voegen me hun mening toe, willen soms gerustgesteld worden dat het om een vanzelf uitstervende bevolkingsgroep gaat. Er wordt zomaar vanuit gegaan dat ik als zelfstandige vrouw en onderzoeker moeite heb met bevindelijk gereformeerde mensen én hun opvattingen over vrouwen en politiek, abortus, euthanasie of koopzondagen. Voor het delen wat ik vind of ervaar bestaat nauwelijks nog ruimte. Tegenover het verbale geweld plaats ik fluisteringen, op mijn website, week na week. Wie ze leest, krijgt meer zicht op wat ik ervaar als buitenstaander in de biblebelt.

In 2005 onderzocht ik (re-)productie van reformatorische cultuur in de studiekeuzen van meisjes die examen deden aan Pieter Zandt Scholengemeenschap te Kampen. Het resulteerde een jaar later in een boekje. Sinds 2010 begeef ik mij opnieuw in bevindelijk gereformeerde kring. Binnen mijn huidige (promotie-) onderzoek wil ik zien uit te vinden of en hoe jongeren die opgroeien in reformatorische kring de wereld buiten hun eigen kerkelijke context verkennen en wat dat doet met hun denken en doen. Wanneer ik een rok aantrek, laat ik mijn persoonlijke opvattingen naar het schijnt in de zakken van mijn spijkerbroek achter. Vanaf dat moment neem ik de werkelijkheid waar zoals die zich aandient. Wat ik geloof, vind of ervaar, doet er even niet toe. Wat mensen mij vertellen, wat ik waarneem bij participerende observatie, daar draait het om. Alleen als ik mijn eigen mening parkeer dan kan ik onderzoek doen waarbij ándere mensen centraal staan. Mensen die gezien en erkend willen worden in wie ze zijn, wat ze geloven en hoe ze denken.

Graag wil ik onderzoek doen dat ertoe doet. Het kleurt mijn wijze van werken evenals mijn (soms ambivalente) relatie met de wetenschap. Ik houd van kennis verzamelen als die kennis inzichten biedt, die helpend zijn voor jongeren en hun ouders, voor kerkelijk werkers en jeugdwerkers. Ik ben niet neutraal, ik

ben betrokken. Het doet me wel degelijk wat om me als buitenstaander te bewegen door de biblebelt, want niets menselijks is me vreemd.

Op de volgende pagina's staat waar ik voluit van geniet, waarom ik van harte lach, waarover ik mij verbaas, wat mijn bewondering wekt, wat ik liefheb en waarvan ik gruw. Het gaat om mijn ervaringen als buitenstaander en mijn verhouding tot de mensen die ik ontmoet. Het is tevens mijn manier om verantwoording af te leggen. Formeel gezegd: door het lezen van deze bundel kunt u mijn subjectiviteit objectiveren. En dat lijkt mij van waarde. Artikelen en meer wetenschappelijk getinte publicaties komen immers niet zomaar tot stand, ik maak ze als vrij zinnig gelovige, want ik ben licht onder de zwaren.

Geel

Tien jaar geleden kreeg mijn echtgenoot de kans om in een orthodox christelijke plaats werk te krijgen. Wie de baan ambieerde moest wel enige voeling met de gemeenschap kunnen ontwikkelen en ter plekke komen wonen. We leefden in het katholieke Twente en onze kinderen zijn in oecumenische vieringen bij de redemptoristen in De Zwanenhof gedoopt. Iets nieuws wilden we graag de kans geven. Maar hoe zouden de kinderen reageren op orthodoxe christenen en hoe zou het voor ons voelen op zondag?

The proof of the pudding is in the eating. Wij gingen dus op pad om een en ander te ervaren. De natuur in de kop van Overijssel kenden we al omdat onze zeilboot in Belt Schutsloot lag. We verkenden de kreken ook per kano. Maar de cultuur, die zouden we op zondagmorgen verkennen.

In mijn herinnering waren de raampjes van de auto beslagen, was het weer somber en waren de groepen kerkgangers die zich in tegengestelde richtingen bewogen maar op één doel gericht: de kerk bereiken. Achterin de auto zaten onze twee zoontjes, met de opdracht vooral goed te kijken. “Mam, waarom niet in het geel?” klonk het ineens uit de mond van onze oudste, die later dat jaar naar groep vijf zou gaan. “Geel?” papegaaide ik. “Ja geel, als die mensen hier allemaal hetzelfde aan willen trekken vind ik dat best, maar waarom niet geel, dat is mijn lievelingskleur.” Naar buiten kijkend stelde ik mij voor dat de donkere tinten van de kleding vervangen zou worden door helder geel en ik grinnikte. Het zou ons vast kunnen lukken, hier. Als het me te donker zou worden kon ik de mensen in de omgeving altijd nog in gedachten van kleur laten verschieten, dacht ik.

Die zomer verhuisden we.

Rechtsaf

Ik was achtendertig toen ik de schepen achter mij verbrandde. Mijn goedlopende bedrijf “Eenvoud, doelgerichte communicatie” deed ik van de hand om te gaan studeren. Culturele antropologie werd het, aan de Vrije Universiteit.

Mijn studententijd was een heel mooie tijd in mijn leven. Hij ging te snel voorbij, dat ook. Want als seniorstudent vond ik het niet nodig om de wereld te verkennen, de beest uit te hangen of de stof zo laat te bestuderen dat het tentamen onhaalbaar was. Waar ik als achtendertigjarige moeder van twee kids startte, studeerde ik op mijn tweeënveertigste en een derde zoon rijker af. De bedoeling was deeltijd studeren, maar dat is dus een beetje mislukt.

Iemand gaf het advies al vrij vlot in de opleiding te focussen op een onderwerp voor het afstuderen. In een tijd waarin de aanslagen op de Twintowers plaatsvonden en Fortuyn werd omgebracht, ging bij relatief veel studenten ‘religie en cultuur’ de aandacht uit naar onderzoek doen onder moslims. En wat deed ik? Ik sloeg af in een andere richting en raakte gefascineerd door jongeren in mijn nieuwe woonomgeving. Jong en vreselijk precies in de leer dacht ik. De hoogleraar die mijn leeronderzoek ging begeleiden, stuurde me bij een van zijn promovendi langs, die afkomstig was uit een gereformeerde gemeente. Met zijn ogen stripte hij mij: “Je haar moet langer, draag geen make-up, ontdoe je van sieraden, vervang je spijkerbroek door een rok en dat t-shirtje door een bloes.” Maar ondanks de make-over die zich voor zijn geestesoog voltrok, zag hij mijn plan niet hoopgevend in: “Nee, José, ik denk dat het moeilijk wordt om binnen te komen.” We spraken erover door en ik begreep dat ik wel mijn ‘gewaad’ kon aanpassen, maar dat mijn ‘gelaat en gepraat’ mijn onderzoek in de kiem zouden smoren.

Toch probeerde ik het. Of het gelukt is? Het afstuderen wel, maar het binnenkomen? Zeven jaar en veel onderzoekservaring rijker val ik door open deuren naar binnen. Maar dan ineens stoot ik mijn neus weer doordat een deur gesloten is en blijft.

Staphorst in beeld

Afgelopen zaterdag is de site 'Staphorst in beeld' de lucht ingegaan. Een mooi project en de presentatie ervan werd een feestje. Een antropologenfeestje, dat ook. Ik heb afgelopen zaterdag met maar liefst drie vakgenoten gesproken die met veel voldoening, ieder op eigen wijze, zich betrokken voelen bij Staphorst. Stuk voor stuk zijn ze ervan overtuigd zijn dat de werkelijkheid van dit dorp veel verrassender is dan het beeld dat een gemiddelde Nederlander erover koestert.

Wendelien Voogd heeft een jaar lang onderzoek gedaan naar beeldmateriaal over Staphorst. Op de nieuwe site is een veelheid van materiaal toegankelijk voor ieder die zijn eigen denkbeelden over het dorp wil spiegelen in de werkelijkheid zoals die zich dagelijks aandient en wordt gepresenteerd in leefwijze, literatuur, film, fotografie, kortom in kunst en cultuur.

Staphorst is meer dan een vooroordeel over hoe bevindelijk gereformeerden samenleven in een traditionele plattelandsgemeente met dito boerderijen en klederdracht. Kijk en verwonder u erover hoe moderne mensen economisch toonaangevende bedrijven vaart geven, hun kinderen opvoeden en naar de laatste mode gekleed zijn. Het dorp heeft een imago met internationale bekendheid. De werkelijkheid komt daarmee niet overeen, want die is – uitzonderlijk genoeg! – even gewoon als in andere dorpen. Het samenleven in dit puntje van Overijssel verschilt in weinig van andere plekken in multicultureel Nederland. Dat wordt nu op een even professionele als interessante manier rechtgezet. Wie zich in de toekomst een mening over Staphorst aanmatigt, doet er goed aan zich vooraf in de site te verdiepen. Onwetendheid valt nu extra op en de brenger van een onzinnige boodschap valt voortaan pijnlijk door de mand.

www.staphorstinbeeld.nl

In de wolken

De kinderbijbel heeft ook op mij invloed gehad. Zaterdag nog zag ik ineens meer in de wolken dan seculier. Het was letterlijk schitterend, door een donkere lucht braken zonnestrallen. Precies zoals in de kinderbijbel bij de terugkeer van Jezus. Maar het plaatje is onttoverd: ik weet nu meer dan toen van wolken, zonnestrallen en interpreteren. Maar mooi bleef het, terwijl ik met een meerkoet voor mij uit rennend en jongvee volgend langs de kant, in de richting van Mastenbroek kanode.

Zo'n wolkenlucht lijkt wel wat op de reformatorische wereld waarin ik onderzoek doe. Ik heb inmiddels beide leren kennen, het lichte, verwarmende en heldere 'goed' dat de mens uit de hemel lijkt toe te vallen en het sombere, donkere en duistere 'kwaad' dat stevast met het aardse is verbonden. Bij het een hoort de vrolijkheid en warmte in grote gezinnen, het musiceren, de reformatorische humor die nooit schoffeert en een Bijbels randje heeft, het dankbare en oprechte, het betrokkene bij wie ziek, zwak of misselijk is. Bij het ander is sprake van het stugge, iets anders zeggen dan doen, veroordelen, kwetsen, uitsluiten, schade en schande en angst voor donder en geweld. Van het één ben ik gaan houden, van het ander minder en minder. Na zeven jaar kijk ik zeker niet meer door een roze bril. Zoals in een volwassen relatie zie ik méér dan bij prille verliefdheid. Er is een onstuimiger, spannender relatie gegroeid.

Maar toch, zie ik liever het heldere licht naast de wolk, de contrasten, dan geen van beide. Zeg nu zelf: iets minder van het één en iets meer van het ander resulteert in een grijze dag met dreinende regen en dat kan zowel saai als vervelend zijn. Hoe donker de wolken ook dreigen, als de zon fel genoeg straalt, dan lijken zelfs zij een zilveren randje te krijgen.

Dankwoord

Graag zeg ik in het bijzonder dank aan ieder die mij in vertrouwen heeft verteld wat hem of haar bezighoudt. Ik heb genoten van de gesprekken. Jullie leverden in alle openhartigheid 'rijk' onderzoeksmateriaal aan.

Toen ik afgelopen jaar in verschillende opzichten vast dreigde te lopen, waren er vrienden en familieleden die naar me omzagen, hun vertrouwen in mijn project onder bevindelijk gereformeerden uitten en mij soms concreet hielpen daarbij nieuwe wegen in te slaan. Met mijn man Teus en onze drie kinderen vorm ik een hecht gezin. Samen doen we bijzondere ervaringen op in de biblebelt. We worden in zekere zin door onze omgeving gevormd en onze gesprekken over geloof en onze dagelijkse keuzen hebben er beslist een extra dimensie door gekregen. Ik geniet van jullie en hoe jullie ieder op eigen wijze een sprankelend licht laten schijnen als het mij even zwaar valt. In wetenschappelijke kring komt ieder lof toe die mij als bewogen onderzoeker ook aanhoort als ik mijn hart lucht of anekdotes vertel. In het bijzonder denk ik hierbij aan mijn begeleiders aan de VU die mij hebben laten ervaren dat onderzoek doen per slot van rekening gewoon leuk kan zijn. Jullie hebben wat met me te stellen voor er een proefschrift ligt, maar ik werk er met passie aan.

José

Inhoud

Woord vooraf 7

Geel 9

Rechtsaf 10

Fietsen 11

Vervreemdend: Zwarte Dauw 12

Familiedagen 13

“SCHEUR JIJ ECHT BLADZIJDEN UIT JE BIJBEL?” 14

Dank je wel! 17

Dromen van data 18

Fotoshoot: Franca & Beau 19

Rokjesdag of lieve lange lente? 20

Politie breekt in voor koek 21

Onderzoek in veilige modus 22

“OOK ANDERE MENINGEN ZIJN GOED” 23

De levensloop van een zuil 26

Lachen 27

Ritueel slachten 28

Ark 29

Refobesitas 30

NIETS DOEN IS GEEN OPTIE 31

Bibliodrama in de biblebelt 34

Toekomst 35

Wereldverkenning 36

Mensenwerk 37

Bommel 38

TIJD VOOR PUBERTEIT 39

Netiquette maak je samen 42
Dresscode 43
Oudvaders en peddelreset 44
Wezenzondag 45
Gehacktdag 46
God = God 47

QUEESTE: OFFEREN 48

Zon, zonde, gezond 51
Cijfers laten verhalen 52
Beroepsstatus theoloog 53
Begrafenisverzekering 54
Zondeval 55
Wegwijs in refoiland 56
Uit de kunst 57

MODERNE DEVOTIE IN VERGANKELIJKE KUNST 58

Naïviteit 61
Stapelcomplex 62
Solidariteit 63
Sterk staaltje straattaal 64
Compassie 65
Vertrouwen 66
Veranderen? Moeilijk! 67
Christelijk Vakantieplein 68
Blue Monday 69
Pluim 70
In beeld 71

TV IN REFORMATISCHE KRING 72

Boetekleed 75
Doodzonde 76
Geloofscrisis 77
Spannend 78
Werkdruk 79

Cupcakes 80
Refo 2.0 81
Speels 82
Non-fictie 83

FEIT OF FICTIE? 84

Hybrides 88
Innovatie 89
Interdisciplinair 90
Refo Classic 91
Kerkelijk jeugdwerk 92
Nieren proeven 93

VAKANTIE: EVEN WAT ANDERS 94

Ongelovige Thomas 97
De een of de andere groep 98
Academische exercitie 99
Sprankellach 100
Puberen 101
Lol 102

JEUGDCULTUUR 103

Wind 107
Topsport 108
Klikken 109
Spijker 110
Stofrag 111
Schaapachtig 112
Leervermogen 113

(N)IETS NIEUWS ONDER DE ZON 114

Vrouwen vermist 117
Zwambad 118
Kroket 119

Ander licht 120
Pornoverslaving 121
Staphorst in beeld 122
In de wolken 123

Dankwoord 124